

Zofia Mitosek

Sesja na temat poetyki pragmatycznej

Biuletyn Polonistyczny 17/53, 134-137

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cjalizacji zawodowej, wskazywałyby raczej na możliwość zadowalającego i prawidłowego rozwiązywania tej kwestii w praktyce dydaktycznej.

W toku dyskusji zabrali głos doświadczeni dydaktycy akademicy oraz zainteresowani sprawami nowego programu i planu studenci najmłodszych lat warszawskiej polonistyki.

Zgłoszone w dyskusji postulaty, wnioski i propozycje zostały rozważone przez Zespół Dydaktyczno-Wychowawczy. Pod ich kątem dokonano ostatecznej rewizji i redakcji zgłoszonych przez referentów projektów programów poszczególnych przedmiotów. W rezultacie powstał jednolity projekt programu przedmiotów polonistycznych przeznaczony dla uniwersytetów, wyższych szkół pedagogicznych i wyższych szkół nauczycielskich. Poszczególne uczelnie jednakże, zgodnie z posiadanymi uprawnieniami, będą mogły, w zależności od własnych możliwości i potrzeb, dokonywać w programie uzasadnionych zmian, co powinno ochronić - zwłaszcza środowiska uniwersyteckie - przed nadmierną uniformizacją.

Dr Stanisław Makowski

SESJA NA TEMAT POETYKI PRAGMATYCZNEJ

W dniach 21-22 marca 1974 r. odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim konferencja naukowa na temat poetyki pragmatycznej, zorganizowana przez Zakład Teorii Literatury i Poetyki Instytutu Filologii Polskiej UW, którego pracownicy ogłosili dziesięć referatów. Główne punkty programu konferencji dotyczyły związków utworu literackiego z osobami autora i odbiorcy, w świetle których tenże utwór funkcjonuje jako czynnik kontaktu i działania, a jego budowa stanowi korelat praktyki społecznej ujawniającej się w procesie produkcji i lektury tekstu.

Zagajając konferencję, głos zabrał doc.dr Andrzej L a m, który stwierdził potrzebę podjęcia badań nad związkiem tekstów literackich z ich użytkownikami.

Następnie dr Eugeniusz C z a p l e j e w i e z wygłosił referat nt. "Pragmatyka słowa w teorii Platona". Analiza modeli retorycznych występujących w dialogach Platona (retoryka nakłaniająca, popisowa, przekonująca, sztuka zbijania argumentów w dyskusji, dialektyka i poezja) doprowadziła referenta do konkluzji, że słowo, którym posługuje się grecki filozof, ma charakter polemiczny i zdialogizowany, co implikuje ideologiczne nastawienie wypowiedzi i czyni adresata jej współtwórcą. Akcentowanie społecznego charakteru każdej wypowiedzi, także poetyckiej, różni Platona od późniejszych wersji poetyki, które - za Arystotelesem - interesują się przede wszystkim polem inicjatyw pisarskich i pomijają rolę odbiorcy w strukturze tekstu.

Mgr Edward K a s p e r s k i przedstawił pracę "Przedmiot i zadania poetyki pragmatycznej". W przeciwieństwie do zainteresowań tradycyjnej poetyki, dotyczących głównie spraw autorskiego wytwarzania tekstu i jego budowy, zaproponował odrębny nurt dociekań, które prowadziłyby do odpowiedzi na pytanie: jak tekst wytwarza autora i jak odbiorca wytwarza tekst? Z tego punktu widzenia referent zrewidował występujące w teorii literatury kategorie podmiotu literackiego, podmiotu lirycznego i ekspresji.

Dr Bogdan O w e z a r e k w referacie "Pragmatyka literatury: produkcja literacka" stwierdził, że specyfika produkcji literackiej polega na sprzeczności między treścią ideologiczną a użytymi środkami produkcji. Przedmiotem marksistowskiej pragmatyki literatury jest produktywność społeczna tekstów.

Podobne zagadnienie podjęła dr Zofia M i t o s e k w referacie "W sprawie uzasadnienia pragmatyki literatury", określając jako przedmiot dociekań dyscypliny tytułowej - społeczne użytkowanie tekstów literackich. Referentka omówiła problem zmiany sensów tych tekstów w zależności od sytuacji odbioru, co w konkluzji doprowadziło do rewizji kategorii dzieła literackiego, literackości i wartości artystycznej.

Dr Wincenty G r a j e w s k i w "Uwagach o pragmatyce opowiadania" zdefiniował pragmatykę jako próbę uchwycenia relacji między obiektami semiotycznymi a sferą ludzkiej praktyki i rozważał zjawisko narracji jako element tejże praktyki w jego osobowych odniesieniach (producent i konsument opowiadania), które decydują o ocenie i klasyfikacji produktów narracyjnych.

Mgr J. G o n d o w i c z w referacie "Redukcja pragmatyczna" zajął się, wykorzystując inspiracje pragmatyzmu Peirce'a, kategoriami opisu przedmiotu estetycznego rozumianego jako jednostkowa konkretyzacja dzieła.

Dr Ryszard H a n d k e omówił "Problematykę adresata w nauce o literaturze", przedstawiając aktualne propozycje historii literatury ujmowanej z perspektywy odbiorcy.

Dwa kolejne referaty dotyczyły konkretnych praktyk literackich: dr A. C h o j n a o k i rekonstruował obraz adresata ("odbiorca upatrzony") w powieściach Parnickiego, a mgr Roch S u l i m a, w prelekcji "Wizerunek drugiego w ludowej relacji pamiętnikarskiej", rozważał zagadnienie związku formy literackiej z sytuacją grupy, która w aspekcie socjologicznym determinuje sposób widzenia świata (obraz drugiego) i środki przekazywania tego obrazu.

W wystąpieniu mgra Andrzeja M e n o w e l a znalazły się uwagi polemiczne wobec postulatów badawczych poetyki pragmatycznej. Dotyczyły one sprecyzowania przedmiotu badań tej dyscypliny, mianowicie odpowiedzi na pytanie, w jakiej mierze stanowi ona część ogólnej teorii literatury jako nauki badającej tekst literacki w jego odniesieniu semantycznym, syntaktycznym i pragmatycznym, a w jakiej mierze rości sobie pretensje do przebudowania całej nauki o literaturze z perspektywy pragmatycznej.

Wszystkim referatom towarzyszyła ożywiona dyskusja, w czasie której głos zabierali m.in.: doc.dr T.Cieślikowska, dr S. Dąbrowski, prof. dr Z.Libera, dr J.J.Lipski, mgr M.Płachecki, prof. dr A.Sandauer. Głosy krytyczne zwracały uwagę na wstępny charakter postulatów poetyki pragmatycznej, które sprawdzić się mogą w konkretnej praktyce badawczej; w zasadzie jednak nie podważano sensowności i potrzeby tego typu badań.

Na zakończenie sesji głos zabrał doc. dr Andrzej L a m, próbując określić zakres dociekań pragmatyki literatury; podkreślił on, że w ramach omawianej dyscypliny można badać zarówno walory instrumentalne tekstów literackich i ich związek z odbiorcą (poetyka pragmatyczna), jak zależność sensu tych tekstów od sytuacji odbioru. Akcentował również konieczność filozoficznego odniesienia dla pragmatyki literatury, odniesienia bynajmniej nie tożsamego z filozofią pragmatyzmu. Podbudowę tę doc.

Lam widział, podobnie jak wszyscy referenci, w marksistowskiej teorii praxis.

Dr Zofia Mitosek

WARSZAWSKA KONFERENCJA BADACZY POZYTYWIZMU

Z inicjatywy Dyrekcji Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego oraz pracującego w tym Instytucie Zespołu naukowobadawczego literatury II połowy XIX wieku odbyła się w dniu 6 maja 1974 roku konferencja naukowa poświęcona stanowi wiedzy i postulatom badawczym w zakresie kultury polskiej drugiej połowy XIX wieku. Udział w posiedzeniu wzięli przedstawiciele warszawskich placówek naukowych: IBL PAN, IS PAN, UW oraz ośrodków w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Lublinie, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Siedlcach i Toruniu.

Podstawę dyskusji stanowił referat doc.dra hab. Jana Detki (IFP UW) na temat "Stanu badań nad pozytywizmem". Obszer-ny, liczący ponad 40 stron tekst prezentował dorobek historyków literatury w zakresie badań nad pozytywizmem w trzech fazach: 1945-1949/50, 1950-1955/56 i od r. 1956 do dziś. Autor przedstawił i scharakteryzował ogłoszone w tym okresie naukowe ujęcia monograficzne, prace dotyczące krytyki artystycznej i estetyki okresu, studia i podręczniki, publikacje popularnonaukowe oraz materiałowe, starając się uwydatnić wagę i wewnętrzną hierarchię kolejnych okresów powojennych badań nad pozytywizmem oraz wartość i znaczenie poszczególnych prac. Pominęty natomiast został w referacie dorobek edytorski, co należy tłumaczyć istnieniem szczegółowego referatu poświęconego temu zagadnieniu, który przygotowała dla Komitetu Nauk o Literaturze PAN prof.dr Janina Kulczycka-Saloni.

W zakończeniu referatu doc. Detko sformułował cały szereg postulatów, które dadzą się przedstawić następująco: 1 - dalsze poszerzenie bazy materiałowej badań nad pozytywizmem; 2 - stworzenie nowej syntezy epoki; 3 - rewizja błędnych założeń w oce-